

Беларуская

КРЫНІЦА

Палітычная, Грамадская і Літаратурная Газета.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі:
ВІЛЬНЯ, Людвісарская 1-19. (Wilno, Ludwysarska 1-19)
Рэдакцыя адчынена ад 9 гадз. да 4 гадз. веч.

„Бел. КРЫНІЦА“ каштуе на год—6 зл. на паўгода —
3 зл., на 3 месяцы — 2 зл.
ГАЗЕТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ.

Цана абвестак:
на 1-шай старонцы 60 гр., 2 і 3 — 50 гр., на 4-ай —
40 грш. — за радок дробнага друку ў адной шпальце

І кірыліца і лацінка.

Выдаём першы нумар „Б.-Крыніцы“ грамадскай на парозе 14-га году яе існавання. Уважаем, што гэты факт мае вялікае значэнне ў развіцці ідэалогіі Б. Х. Д., а так-жа ў працэсе адраджэння ўсяго Беларускага Народу.

Спачатку Б. Х. Д. ужывала толькі лацінку. Рэч зразумелая. Б. Х. Д. стварылі выключна каталікі. Усе друкі, якія выдавала партыя, уключаючы сюды і „Крыніцу“ былі паіраваны на тое, каб папярэць сьведасць пасярод беларусаў—каталікоў, каб згуртаваць іх дзеля асягнення вызначаных мэт.

Але час ішоў. Рух папярэўся і ўзмацняўся. Ён абняў вялікія часткі Беларусі, дзе жылі ня толькі адны каталікі, але дзе жылі і жывуць разам каталікі і праваслаўныя. Гэты рух, развіваючыся нармальна, ня мог абмінуць і праваслаўных, жывучых у перамешку з каталікамі. Праваслаўныя масы, бачачы стойкае змаганне беларусаў—каталікоў за свае правы, бачачы таксама ідэянасць іхных павадыроў, аднасіліся заўсёды з вялікай сымпатыяй да беларускага хрысціянска-дэмакратычнага кірунку. Болей таго, праваслаўныя пачалі самі запісывацца ў партыю і станаўліцца ў рады Б. Х. Д. поруч з каталікамі да супольнай працы.

Такім парадкам разгон і абшар працы папярэўся. Але на дарозе стала адна перашкода—адменнасць літар: праваслаўныя найбольш ужывалі грамадскую, а каталікі—лацінку. Затым ужо ад некалькіх гадоў Б. Х. Д. пачала выдаваць некаторыя друкі грамадскай, а нябожчык Каз. Сваяк выдаў нават зборнік сваіх твораў „Мая ліра“ грамадскай. Б. Х. Д. выходзіла з дагэтуляшняга свайго становішча працы пасярод адных беларусаў—каталікоў, але папярэла яе і на беларусаў—праваслаўных, абыймаючы ўвесь беларускі народ.

Калі Б. Х. Д. дзяржалася толькі лацінкай, некаторыя абсерватары беларускага руху аварачывалі ўвагу, што ў беларускім народзе можа наступіць падзел: беларусы праваслаўныя створаць сваю аддзелную культуру, абавёртую на ўсходняй традыцыі і веравызнанні, а каталікі — сваю аддзелную, абавёртую ізноў на заходніх, прадусім польскіх уплывах. Паказвалі нават на факт падобнага падзелу аднаго сэрбскага народу на дзве варожыя часткі, бадай на два народы: сэрбаў і харватаў, якія розняцца паміж сабою рэлігіяй і шрыфтам, хоць маюць адну мову, гэтак сама як беларусы праваслаўныя і каталікі.

Ано праўда, што падабенства вялікае, але тая абсерватары забіліся аб адным: беларусы каталікі і беларусы праваслаўныя ня мелі сваё аддзелнай дзяржаўнай і куль-

турнай традыцыі, якую мелі сэрбы і харваты. Але глянуўшы з цэлай развагай на сучаснае палажэнне беларускага народу, трэба прызнацца, што, дзякуючы падзелу на Усходнюю Беларусь і Заходнюю, такія традыцыі могуць стварыцца з часам і ў нас і паліма мы можам апынуцца ў палажэнні раздзялення на Беларусь Усходнюю або праваслаўную і Беларусь Заходнюю або каталіцкую. Адна мелаб грамадскую, а другая лацінку. Адна жылаб усходняй культурай пад уплывам Расеі, а другая нібы заходняй—пад уплывамі Польшчы. Гэтакі палітычны падзел і мог бы стварыць некаторыя варункі да падзелу народнага. Ужо падзел рэлігійны даў нам да таго, што часам беларус-каталік не разумее беларуса-праваслаўнага і наадварот. Горш бывае—дзякуючы варожай агітацыі—адзін аднаго часамі ненавідзіць.

Вось, бяручы ўсе гэтыя прычыны пад развагу, мы рашылі выдаваць „Бел. Крыніцу“ ня толькі лацінкай, але і грамадскай.

Грамадская ёсць нашым даўнейшым гістарычным шрыфтам, звязаным цесна з нашым гістарычным жыццём. Грамадскую ўжывае большасць беларусаў. Грамадскай друкуецца бадай уся беларуская літаратура і навуковыя працы.

А лацінка? На лацінку нашу зроблены цяпер вялікі замах праз увяджанне ў беларускія школы польскай абшэды (лемантар Ст. Л.-Маеўскага) і гэты замах прыспяшэў нашу пастанову перайсці часткова на грамадскую.

Але пераходзячы на грамадскую, мы ня думаем кідаць нашай лацінкі. Мы будзем ёй карыстацца з дзвюх прычын: яна ёсць таксама нашай гістарычнай (праўда, ня так даўна, як грамадская) абшэдай і яна ўжываецца беларускім каталіцкім насельніцтвам, да якога можна дайсці толькі праз лацінку. Наша мэта з аднаго боку: навучыць ужо сьведомых каталіцкіх мас грамадскай, каб яны маглі паддзяржаць лучнасць з другой часткай беларускага народу і маглі карыстацца з беларускіх выдавецтваў, друкаваных грамадскай. З другога боку мы хацеліб таксама, каб і беларусы праваслаўныя зналі лацінку — значыць, мы цяпер праводзім у жыццё наш здаўны прынцып: беларусы павінны знаць і лацінку і грамадскую і карыстацца гэтымі двума шрыфтамі на роўных правах: і ў практычным жыцці, і ў літаратуры, і ў школьных падручніках і нават у акадэмічных выданнях. Двайны шрыфт для беларусаў—гэта адзіны ратунак для цэласці беларускага народу. Мы ўзыходзім на гэты шлях з тым пракананнем, што робім вялікае дзела для будучыні беларускага народу.

Кангрэсы нацыянальных меншасцяў.

(Працяг. Глядзі „В. К.“ № 29.)

ІІ
Якія-ж ідэйныя асновы кангрэсаў нац. меншасцяў?

Ініцыятары і кіраўнікі кангрэсаў стаяць афіцыйна на тым становішчы, што кожны народ мае права жыць сваім нацыянальным жыццём, ня глядзячы на палітычныя граніцы, якія дзеляць жывы народны арганізм. Значыць, статут кангрэсу дапускае падзел народу на асобныя часткі, якія могуць апынуцца пад рознымі ўрадамі ў розных дзяржавах, вымагае ад іх лаяльнасці і толькі дазваляе чуцца такім, якім Бог стварыў. Вот у гэтым правіле і будзе ўся слабасць кангрэсаў. Калі для немцаў або жыдоў гэтае правіла ня мае ніякага значэння, бо яны рассяпаны па розных краях і бадай нідзе ня твораць тэрытарыяльнай большасці, то для беларусаў, украінцаў і літвіноў гэтае правіла мела заўсёды вялікае значэнне і за тым яны выступалі проціў яго.

Некаторыя цвёрдзяць, што каб народ быў няведама як падзелены, то ўсёж-такі ніхто ня можа яму забараніць чуцца адзіным народным арганізмам, карыстацца з культурных здабыткаў усяго народу і гэтакім парадкам тварыць над граніцамі адну народную супольнасць, але ў такіх трэба спытацца, ці гэтакае палажэнне будзе нармальным? Ці падзелены народны арганізм ня мае права злучыцца ў адно цэлае, у адну дзяржаву? Жыды і часткова немцы (Прыбалтыка, Лодзь, Галіцыя) параскіданы і ня могуць стварыць аднаго супольнага арганізму і затым яны могуць толькі пагадзіцца з прыналежнасцю да чужой дзяржавы, сусім ня тое беларусы, літвіны і ўкраінцы. Яны на сваёй тэрыторыі твораць ня меншасць, але большасць і яны маюць поўнае права ня толькі на аўтаномію ў граніцах чужой дзяржавы, але сваю незалежнасць. Вось на гэтых асновах сталі на першым пачатку прадстаўнікі гэтых народнасцяў і вытрывалі да канца. Кіраўнікі кангрэсаў урэшце зразумелі ўсю слушнасць гэтага становішча і ў 1928 годзе пайшлі на ўступкі... тым болей, што ня было тагды палякаў, якія заўсёды працівіліся і не хацелі ўступаць... Каб нарысаваць поўнасьцю абраз польскай палітыкі ў справе нац. меншасцяў, даволі сказаць, што сёлета на Бэрлінскім з'ездзе нац. меншасцяў з Нямеччыны, дзе польская меншасць гермавадзіла, была прынята рэзалюцыя проціў аўтаноміі! Так палякі адказаліся ад аўтаноміі ў Нямеччыне, каб ня даць яе беларусам і ўкраінцам у Польшчы. Каб прадставіць ясна плятформу польскай палітыкі ў справе кангрэсаў нац. меншасцяў, мы пададзём рэзалюцыі, якія былі прыняты на з'ездзе ў Бэрліне і ведамы пад назовай „Бэрлінскай дэкларацыі“. Рэзалюцыі гэтыя кажуць, што 1) да кангрэсу могуць належаць толькі тыя меншасці, якія стаяць на становішчы дзяржаўнай лаяльнасці; 2) з кангрэсаў выключаецца ўсялякая дзейнасць, якая маглаб парушыць мір і супакой у эўрапейскім жыцці; 3) дзейнасць кангрэсаў і арганізацыі нац. меншасцяў павінна быць скіро-

вана на шлях абароны культурных інтэрсаў паасобных меншасцяў.

Вось і ўсё. Як бачым, польская плятформа ў справе арганізацыі нац. меншасцяў даволі простая: не дапусціць да ніякай перамены ў жыцці гэтых меншасцяў.

Урэшце, прыглядаючыся да жыцця тут усамай Польшчы, мы можам найлепш зразумець польскую палітыку адносна нац. меншасцяў на міжнародным форуме. Трэба сказаць праўду, што польская палітыка побач з палітыкай румынскай ёсць найбольш ня прыхільнай да нац. меншасцяў у міжнароднай палітыцы. Ва ўсіх пратэстах перад Лігай народаў проціў змены процэдуры ў справе вырашання скаргаў нац. меншасцяў на ўдск, кіраўнікі польскай палітыкі займалі галоўнае, бадай першае месца...

Як-жа адбыўся сёлетні кангрэс?

Сёлетні кангрэс адбыўся 26-28 жніўня ў Жэневе. Старшыняў быў Славенек Вільфан з Італіі. Адкрываючы кангрэс ён прывітаў дэлегаты групы, якія прыехалі на кангрэс: літоўцаў з Польшчы і Шведаў з Эстоніі. Пры гэтым ён выразіў дыпламатычны жал, што польскія групы і нацыянальныя меншасці з Нямеччыны, якія знаходзяцца пад уплывам палякоў і на гэты раз ня прынялі ўдзелу ў кангрэсе...

Працы кангрэсу, калі ня лічыць інцыдэнт у Багуслаўскім, прайшлі наагул спакойна. У прамовах выражалася думка, што Ліга народаў не змагла яшчэ стаць на шлях, вядучы да развязкі пытання нацыянальных меншасцяў. У гэтай справе была прынята рэзалюцыя, што трэба забяспечыць для нацыянальных меншасцяў усе народна-культурныя і грамадскія правы і што гэта ёсць абавязкам эўропэйскага правадаўства. Далей, трэба пры Лізе народаў утварыць заўсёдным орган для спраў нац. меншасцяў. Кангрэс заяўляе, што ён імкнецца да развязкі пытання аб нац. меншасцях мірнаю дарогаю (1) Кангрэс вітае намер стварыць саюз меншасцёвых журналістаў (які зараз пасяля кангрэсу і стварыўся), потым выражае патрэбу стварэння эўропэйскага інстытуту для доследаў над палажэннем нац. меншасцяў. Кангрэс даручыў адмысловай камісіі ўсімі спосабамі імкнуцца да стварэння як найхутчэй гэтага інстытуту. Вось і будучы ў галоўных рысах працы і рэзалюцыі апошняга кангрэсу. Беларусы, як ведама, дэлегацыя рожных прычын, у сёлетнім кангрэсе ўдзелу ня бралі.

Як-жа нам аднасіцца да гэтых кангрэсаў? Каб выпрацаваць добрае ў гэтым пытанні правіла, трэба ўзяць пад развагу дзве рэчы: 1) мы ня меншасць, рассяпаная паміж большасцю, але большасць на сваёй тэрыторыі і што цалком стаць на меншасцёвую плятформу, як меншасць, ніяк ня можам. Гэта наш прынцып.

2) Тактыка ізноў вымагае, каб беларусы давалі знаць аб сваіх правах і дамагацца перад усім сьветам і дэлегацыя таго прысутнасць на кангрэсах, калі толькі кангрэсы ня ў чым не парушаюць нашых правоў да незалежнасці, ёсць пажаданая.

* * *

У канцы апошніх весткі.

Якое вялікае значэнне маюць кангрэсы нац. меншасцяў для польскай палітыкі, сьведчаць усе старанні палякоў, каб падтрымаць г. зв. „сувязь нац. меншасцяў Нямеччыны“. Палякі сілаю гэтаму Бэрлінскую „сувязь“ выкарыстаць і паставіць проціў кангрэсаў Жэнеўскіх. Дня 27.IX. с. г. адзін сябра „Бэрлінскай сувязі“, прадстаўнік дунскай меншасці, прыяжджаў аж у Варшаву, дзе у „Instytucie Badań Spraw Narodowościowych“ чытаў рэфэрат, у якім разьвіваў ідэалёгію „Бэрлінскай сувязі“. Паміж іншым казаў ён, што жэнеўскія кангрэсы ідуць да самаазначэння народаў, а „бэрлінская сувязь“ стаіць на тым становішчы, што самаазначэнне народаў ужо скончылася і што цяперашні палітычны строй у Эўропе ёсць вынікам самаазначэння народаў... Вось да якога глупства дагаварыўся прадстаўнік „бэрлінскай сувязі“! Мы на ягоны сказ не зьвярнулі-б нават увагі, каб гэты сказ ня быў выразнікам польскай ідэалёгіі ў меншасцёвай палітыцы...

3 газэт.

Грамадаўцы. Адных судзяць, другіх звальняюць.

Віленскі Апеляцыйны Суд па апеляцыйным пракурора, у пачатку г. м., апраўданых Акружным Судам засудзіў: б. пасла А. Стагановіча на 6 гадоў вастрогу, Раманюка і Аляшкевіча па 4 гады вастрогу.

„Kurjer Wilenski“ ў нумары 233 падае вестку, што ў першых чыслах г. м. прывезены да Вільні і пасаджаны ў Лукіскім вастрозе засуджаныя грамадаўцы б. паслы: Б. Тарашкевіч, Рак-Міхайлоўскі, Мятла і Валашын. Пры гэтым той-жа „Kurjer Wil.“ падае, што ходзяць чуткі аб звальненні засуджаных грамадаўцаў і быццам яны будуць „памілаваны“ і звольнены.

„Dziennik Wilenski“ у нумары 238 аб гэтай справе піша так—маскоўская газета „Известия“ падае, што просьбу аб памілаванні б. паслой—грамадаўцаў, падаў у паразуменьні з абаронай дырэктар Віленскай Беларускай Гімназіі Астроўскі бяз згоды на гэта засуджаных. Тарашкевіч, даведаўшыся аб просьбе памілавання, заявіў, што ён ніколі ня будзе прасіць польскай улады аб памілаванні.

Пасля гэтага ўсяго, дырэктар Астроўскі адкрытым пісьмом у „Kur. Wilenskim.“ № 239 высяняе, што ён просьбы аб памілаванні засуджаных грамадаўцаў не падаваў, бо ня мае да гэтага ніякай падставы і што, як яму вядома, ані засуджаных, ані іхнія сем'і, ані абарона ніякай просьбы аб памілаванні не падавалі. Пры гэтым дырэктар Астроўскі заяўляе, што ў гэтай справе ніхто з Беларусаў ня мае права зьвяртацца аб памілаванні, бо ўсё беларускае грамадзянства бяз розніцы перакананняў палітычных, гаворачы шырэй—ўсё беларускі народ уважае засуджаных у працэсе „Бел. Грамады“ за людзей нявінаватых.

3 Беларускага жыцця.

ПАД ПОЛЬШЧАЙ

Паседжаньне Цэнтральнага Ураду Бел. Інстытуту Гасп. і Культуры. У мінулым тыдні адбылося паседжаньне Ц. У. Бел. Інст. Гасп. і Культ., на якім прабываючы часова ў Вільні В. Казлоўшчык, аўтар кніжкі „Фізычнае выхаваньне ў Беларусаў“ рэфэраваў аб патрэбнасці спартовых арганізацыяў для Беларусаў. Цэнтральны Урад, прыймаючы да ведама ягоны даклад, зьвярнуўся да В. Казлоўшчыка з просьбай апрацаваць у гэтай галіне адпаведнага падручніка. В. Казлоўшчык абяцаў гэтую патрэбу заспакойць.

Т-ва Беларускай Моладзі „Будучыня“. Ініцыятыўная група арганізацыі беларускай моладзі 22 г. м. на сваім першым—арганізацыйным паседжаньні прыняла статут для арганізацыі беларускай моладзі пад назовам—Т-ва Беларускай Моладзі „Будучыня“. Статут падданы адпаведным уладам на зацьверджаньне, які ініцыятыўная група гэтай арганізацыі будзе друкаваць у сваёй часопісі „Шлях моладзі“.

Два суды над рэдактарам „Б. К.“ Я. Пазыняком. 15 і 18 г. м. Акружны Суд у Вільні разглядаў справы рэд. Я. Пазыняка засуджанага 10 траўня с. г. за стацьці зьмешчаныя ў „Бел.-Крыніцы“ у № 50 і 51 (скафіскаваныя) на арышт. Акружны Суд паставіў Суду першай інстанцыі пацьвердзіць.

Рэвізія ў беларускай кнігарні. У мінулым тыдні ўлады зрабілі рэвізію ў беларускай кнігарні Т-ва Беларускай Школы пры вуліцы Вострабрамскай у Вільні, дзе рэзультатам, знойдзены кніжкі. „Dz. Wil.“ з гэтага хоча зрабіць цэлае адкрыццё, бо знойдзены кніжкі, якія выданы ў Менску Беларускай Дзяржаўным Выдавецтвам.

Новая кніжка „Тарас на Парнасе“. У мінулым тыдні выйшла з друку кніжка „Тарас на парнасе“ выданьня Ст. Станкевіча.

„Шлях Моладзі“. У мінулым тыдні выйшаў нумар 7 гэтай часопісі. Змест багаты і цікавы.

Спэтакль-вечарына. 29.IX. с. г. у м. Будславе, Вялейскага пав. мяйсцовы гурток Бел. Інст. Гасп. і Культуры ладзіў беларускі

спэтакль-вечарыну. Адыграны „Боты“ і „Модны Шляхцюк“.

Лекцыі. У Нядзелю 13 г. м. Бел. Студ. Саюз ладзіў лекцыю (рэфэрат), на тэму: „Увагі аб мастацтве“, якую прачытаў студ. А. Бартуль. Лекцыя была апрацавана даволі добра.

У нядзелю 20 г. м. таксама адбылася лекцыя на тэму: „Янка Купала, як прарок беларускага Народу“. Лекцыю прачытаў студ. Ст. Станкевіч. Трэба зазначыць, што лекцыя была апрацавана дужа добра. Прысутных на лекцыях было шмат.

Выясненне. З прычын пададзенай намі зацемкі ў прошлым нумары „Беларускай Крыніцы“ пад загалоўкам „Лекцыя ў беларускім Студэнцкім Саюзе“ рэдакцыя наша атрымала ад студэнта С. Станкевіча пісьмо, у якім, заяўляе, што ён у сваім рэфэраце 6 г. м. ужыў слоў „гніль і дэструкцыя“, скіроўваючы іх да тых асоб, якія сьведама працуюць на школу беларускага народу. Пісьма гэтага не зьмяшчаем дзеля цеснаты нашай газеты.

3 РАДАВАЙ БЕЛАРУСІ.

Уплыў рэлігіі сярод беларускіх сялян у Б.С.Р.Р. Менская „Звязь“ у нумары з 2 кастрычніка с. г. падмае крык, што камунізм да гэтай пары не патрапіў змагчы ўплываў рэлігіі сярод беларускіх сялян у Б.С.Р.Р. Як прыклад падае наступны факт. — У вёсцы Юркавічы Лагойскай воласьці Барысаўскага павету быў вызначаны сход Сельсавету на адну нядзелю а 10 гадз. раніцай, аднак сяляне замест на сход пайшлі ў касцёл і толькі пасля набажэнства на гадз. 2 сабраліся на сход. Гэткіх фактаў у Б.С.Р.Р. дадае „Звязь“ знойдзена трысячы.

Усебеларускі Коопэратыўны зьезд адкрыўся 10 кастрычніка ў Менску, на якім будучы абгаварвацца галаўнейшыя патрэбы беларускай вёскі.

1-шы выпуск праўнікаў і эканамістаў з праўна-гаспадарчага факультэту Менскага Беларускага Унівэрсытэту—адбыўся 6 кастрычніка. Дыплёмы атрымалі 57 праўнікаў і 59 эканамістаў.

Вялізарная цагельня ў Полацку ўжо збудавана. Цагельня гэта будзе вырабляць 7 мільёнаў цэглы ў год і дасьць работу каля ста работнікам. Гэта цагельня мае шмат памагчы разьвіццю Полацка.

Менскі трамвай ужо пашоў. 13 кастрычніка адбылося ўрачыстае пушчэньне ў ход 1-х трамваяных вагонаў. З гэтага дня трамвай ў Менску курсуюць (ходзяць) стала.

Зарэцкі гуртуе рамантыкаў. Ведамы беларускі пісьменьнік М. Зарэцкі, які апошняй парой папаў у няласку ў камуністаў за свае нацыянальныя ідэі, цяпер быццам выехаў у Магілёўшчыну, дзе стараецца згуртаваць г. зв. рамантыкаў г. зн. пісьменьнікаў і мысьліцеляў асаблівага кірунку, маючага на ўвазе перадусім развой духовы.

Паход проціў беларусаў пашыраецца. Паводле апошніх вестак („Звязь“ 1.X с. г. № 224) пачаўся паход проціў двух выдатных беларускіх культурных дзеячоў: В. Ластоўскага неадменнага сакрэтару Беларускай Акадэміі Навук у Менску і Некрашэвіча віцэ-старшыні гэтай акадэміі. Паход не астаўся без рэзультату. Паводле „Kur. Wil.“ абодва сябры акадэміі звольнены з сваіх становішч. Прычын звальнення падаюцца такія, што пазволілі змясціць у выдавецтвах акадэміі розныя аўтары ваража настроеных да савецкага ўраду. Трэба адзначыць, што Ластоўскі і Некрашэвіч палажылі вялікія заслугі каля разьвіцця беларускай культуры.

3 Украінскага жыцця.

Сьвята ашчаднасці. У нядзелю 27 г. м. у Львове і ў павятовых местах адбудзецца сьвята ашчаднасці, а цэлы месяц лістапад прызначаны для абходаў сьвята па сёлах. Гэта адно з найбольш практычных сьвецкіх сьвятаў, якое сьвяткуюць усе культурныя народы.

Арганізацыйная дзейнасьць УНДО. Украінскія паслы ў польскі Сойм арганізавалі УНДО, праз усё лета па вёсках рабілі справаздаўныя вочы і чыталі культурна-прасветныя рэфэраты.

Цяпер праводзяць акцыю школьную і робяць павятовыя зьезды арганізацыі УНДО.

А д о з в а

Беларускага Інстытуту Гасп. і Культуры у Вільні.

Грамадзяне Беларусы!

Цьвёрда і настойліва ідзе Беларускі народ да лепшае долі. Ня глядзячы на вялікія перашкоды, якія ляглі Яму на дарозе, Ён пачаў будаваць новае жыццё. Думка адраджэння, думка жыць так, як і ўсе народы жывуць, глыбока закаранілася ў народныя масы. Горад і вёска, сяляне і работнікі, вучоныя і нявучоныя — ўсе сьведамы Беларусы страпануліся і ўзяліся да працы на роднай ніве. Беларускі народ пазнаў самога сябе й пачаў будаваць для сябе лепшую будучыню.

Але ня толькі Беларускі народ прышоў да ўсведамлення, да пазнання самога сябе. У апошнія гады ўзняўся ў нашым народзе вялікі культурна-асветны рух. Беларускі народ пераходзе ўжо ад усведамлення да будавання свае роднае культуры: Ён пачынае будаваць у першую чаргу сваю родную школу.

Грамадзяне Беларусы!

Надышоў час пасылання дзяцей у школы. Выпраўляць дзяцей у школу приходзіцца ня толькі дзеля школьнага прымусу, але і дзеля таго, каб дзеці навучыліся чытаць і пісаць і каб здабылі патрэбную асвету, бо цяжка цяпер жыць чалавеку без асветы. Школа ў нашыя часы ёсць неабходная, як дзеля духоўных патрэб чалавека, так дзеля цяжкага штодзённага змаганьня за кавалак чорнага хлеба. Чалавек без асветы ў нашы часы можа быць толькі слугой — нявольнікам, якога слабасць кожны выкарыстоўвае. У жыццці-ж грамадзім бяз добрай школы ня можа быць поўнага нацыянальнага і культурнага адраджэння, ня можа быць і матэрыяльнага дабрабыту.

Сягоньня землі беларускія пакрыты густой сеткай польскіх школаў. Школы гэтыя для нас чужыя. Яны даюць нашаму народу мала карысці, бо навучаючы ў чужой мала зразумелай мове, затрымліваюць на некалькі гадоў нармальнае развіццё дзіцяці і прывучаюць любіць чужое, а чужаца свайго. Практыка паказала, што сын беларускага селяніна, кончыўшы чужую школу, выходзіць вельмі часта ў „пані“ г. зн. чужаца свайго бацькі, сваёй беларускай мовы і звычайу. Знае такі „павіч“ чужое і любіць яго, затое да свайго роднага, да мазольнай рукі мае толькі пагарду і ставовіцца здраднікам свайго народу.

Грамадзяне! Прышла пара зразумець, што тымчасам наш ратунак — гэта наша родная беларуская школа. Гэта наш фундамент, на якім мы павінны будаваць наша новае лепшае жыццё! Цяжка нам сваёй школы дабівацца, бо жывем у часах, калі законы толькі жывуць на паперы, але ўсё-ж такі мы маем сьвяты абавязак усімі сіламі дамагацца, каб закон быў праведзены ў жыццё — бо ён прызнае беларускую школу. На падставе школьнай устанавы з дн. 31.VII. 1924 г. усе Беларусы ў Віленскім, Наваградскім, Палескім і часці Беларускага ваяводстваў маюць права закладаць школы беларускія на кошт казны. Патрэбны толькі подпісы бацькоў на адумасловых дэкларацыях школьнага Інспектара.

Праўда, дагэтуль школ нам на падставе гэтых дэкларацый не давалі і не давалі бяспраўна. Але ці гэта знача, што мы маем маўчаць? Не! Яшчэ з большым націскам мы павінны паўтарыць нашы дамаганьні, хоць-бы яны і на гэты раз аказаліся бяз skutku. Няхай увесць сьвет бачыць, што беларускі народ сьведамы, што ён знае свае патрэбы і дамагаецца сваіх правоў. Няхай пакаленні, што прыдуць пасля нас, з гордасцяй успомняць, як іх продкі стойка змагаліся за сваё сьвятое права — права на родную школу!

Бацькі Беларусы! Калі вы хочаце, каб дзеці вашы ўзгадовываліся ня ў чужым панскім духу, калі хочаце, каб дзеці вашы не выракаліся сваіх сярмяжных бацькоў, любілі мазольную працу, сваю мову, Бацькаўшчыну і ёй служылі, калі хочаце вызваленне нашага народу з путаў цемры і нядолі — дык неадкладна дамагайцеся сваёй роднай беларускай школы.

Беларуская школа ёсць мілейшая і бліжэйшая да душы нашых дзетак.

Навука ў роднай беларускай мове больш зразумелая для нашых дзетак, як у чужой мове.

Беларуская школа дае лепшую падгатоўку да жыцця: яна ня ломіць душы дзіцяці праз накідыванне ёй ад маленства чужой і незразумелай мовы, яна адразу абагачае душу дзіцяці новымі паняццямі і гэтым памагае яго развіццё. Беларуская школа ня толькі вучыць у роднай мове, але навучае і іншых моваў, якія патрэбны ў жыцці, як мовы польскай або мовы загранічнай — словам беларуская школа дае дзіцяці ўсё, што будзе яму патрэбным у далейшым жыцці.

Затым і любяць беларускія дзеткі сваю родную школу, ахвотна ходзяць да яе й скорана вучаюцца граматы і патрэбнай навукі.

Дык для дабра дзетак нашых, для дабра ўсяго нашага народу, кожны Беларус, бацька ці апыжун дзяцей, павінен выпісваць свой абавязак і яшчэ гэтай восені, да 31 снежня, падпісаць і злажыць у школьнага інспектара дэкларацыю на сваю родную беларускую школу!*

Цэнтральны Урад Беларускага Інстытуту

Гаспадаркі і Культуры

ў Вільні.

*) Дэкларацыі, сьпісы, інструкцыі, выпісвайце з Бел. Інстытуту Гасп. і Культуры, Вільня, Людвісарская 1—19

Новы вялікі выбар пладовах ДРЭВАЎ
розных гатункаў у садаводстве

„МАЗАЛЕВА“
(каля Віленскай Калёніі).

Заказы прыймаюцца на месцы ў садаводстве
і ў Вільні, Завальная 6 кв. 4

Цэны даступныя.

КУПЛЯЙЦЕ!

месячную часопісь
беларускай моладзі

„ШЛЯХ МОЛАДЗІ“

Часопісь „Шлях Моладзі“ змяшчае стацьці грамадзка-навуковыя, выхаваўчыя карэспандэнцыі, цікавую хроніку навуковую і грамадскую, вядзе багаты літаратурны аддзел і г. п.

Падпіска месячная — 35 гр.; на паўгода — 2 зл.; на год — 4 зл.; заграніцу ўдвая даражэй. Цана асобнага нумару 30 гр.

Адрас Рэдакцыі: Вільня, Завальная № 6 — 10. (Wilno, Zawalna 6 — 10).

ВЫПІСВАЙЦЕ!

Кожны сьведамы БЕЛАРУС

Выпісвае з Цэнтр. Ураду Бел. Інстытуту Гаспадаркі і Культуры — Вільня, Людвісарская вул. 1 — 19 інструкцыі, як дамагацца беларускай урадавай школы, і разьясненне сяланам, як падаваць дэкларацыі, каб мець сваю родную беларускую ўрадавую школу.

Сьведамыя Беларусы

Арганізуюць гурткі Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры і працуюць для дабра Беларускага народу: аткрываюць беларускія бібліятэкі-чытальні, выпісваюць у свой гурток беларускія газеты, ладзяць лекцыі-рэфераты і тэатральныя прадстаўленьні-спектаклі.

Беларуская абэцэда. Biełaruskaja abeceda.

Кірыліца	Łacinka	Кірыліца	Łacinka
А а	A a	С с	S s
Б б	B b	Т т	T t
Ц ц	C c	У у	U u
Д д	D d	Ў ў	Ŭ ŭ
Э э	E e	Х х	Ch ch
Ф ф	F f	Ч ч	Č č
Г г	G g	В в	W w
І і	I i	З з	Z z
Й й	J j	Ж ж	Ž ž
К к	K k	Зь зь	Ž ž
Л л	L l	Ш ш	Š š
Љ љ	Li	Е е	Je je
М м	M m	Ё ё	Jo jo
Н н	N n	Я я	Ja ja
О о	O o	Ю ю	Ju ju
П п	P p	Ы ы	Y y
Р р	R r		

ТАННАЯ прадажа беларускіх кніг.

Беларуская Кнігарня „Пагоня“ (Вільня, Людвісарская № 1)

ладзіць танную прадажу беларускіх кніг, якіх сьпіс падаём ніжэй. Кнігарня на кожнай з гэтых кніжак робе значную ўступку, а на некаторых уступае палавіну (50%) яе вартасьці.

Танная прадажа пачынаецца ад 1 XI. і будзе трываць да 1 XII. 1929 г.

Грамадзяне! пасьпяшыце скарыстаць з гэтай рэдкай аказіі!

№	АЎТАР і НАЗОЎ КНІЖКІ	Цана сталая		Цана зьніжковая		№	АЎТАР і НАЗОЎ КНІЖКІ	Цана сталая		Цана зьніжковая	
		зл.	гр.	зл.	гр.			зл.	гр.	зл.	гр.
1	Андэрсэн — Казкі	1	20	—	60	43	P. B. — Swiaty Jozafat Kuncewiç . . .	—	20	—	10
2	A. W. — Jak Kaziuk sabraŭsia da spowiedzi	—	50	—	25	44	„ — Boh z Nami	1	—	—	30
3	„ — Kaziukowaje žanimstwa	—	50	—	25	45	Prosty P. — Našto Bielarusam hazety	—	25	—	15
4	Аляхновіч Фр. — Пгущка Шчасця	—	60	—	30	46	Rešeć Ks. Dr. — Katechizm	—	20	—	10
5	„ — Заручаны паўлінкі	—	35	—	30	47	„ — Z Historyi Apolohetyki Chryścijanskaj	—	80	—	40
6	Bobič Hd. Ks. D-r — Niadzielašnja Ewangelii i Nawuki (3 častki.)	3	—	1	50	48	Ramanau Wasilij Świaščėnik — Pieršyja prawasłaŭnyja malitwy	—	20	—	10
7	Bončkoŭski Ks. D. — Karotkaje wyjaśnienie abrađaŭ R.-Katalickaha Kaścioła	—	75	—	20	49	Sadok dla našych dzietak	—	35	—	15
8	Betlejka — Sceničnaja štuka ŭ 5 aktach	—	40	—	20	50	Stankiewiç Ad. — Bielaruskaja mowa ŭ školach XVI i XVII st.	—	30	—	15
9	Bylina Janka — Wybary Staršyni	—	40	—	20	51	Сцэнічныя творы	1	20	—	60
10	B. L. — Miatawuya listočki	—	3	—	15	52	Saŭajowa P. (Allegro) — Cudoŭnaja poč	—	50	—	25
11	B. J. — Pieśni žalby	—	30	—	15	53	Сваяк Казімір — Чарку дай браце	—	25	—	10
12	Багушэвіч Фр. — Дудка беларуская	—	60	—	30	54	„ — Alkohol	—	20	—	10
13	Дыямэнты беларуск. прыгожага пісьменства	2	50	2	—	55	Stankiewiç Ad. — Doktor Fr. Skaryna	1	—	—	50
14	Дзяргач — Тып Палесься	1	—	—	80	56	Stepowiç Albin — Bielarusy i dziaŭnaŭnia niezaležaść	—	20	—	10
15	Додэ Альфонс — Сэкрэт Дзядзькі Карніля	—	30	—	15	57	S. J. — Ružaniec	—	40	—	20
16	Дуж — Душэўскі і Ластоўскі — Слоўнік Геомэтрычных і трыганамэтрычных тэрмінаў і сказаў	2	—	1	—	58	Шлюбскі Альг. — Доля Кнігасховаў і архіваў	1	—	—	80
17	Dvornik Fr. Dr. — Życie Światoha Wacława	1	—	—	50	59	Tarasewiç J. Prof. Dr. — Zło i lakarswa na jaho	—	40	—	20
18	Гарэцкія М. і Г. — Маскоўска-беларускі Слоўнік	1	—	—	50	60	Turonak Br. Dr. — Higjena i ŭzhadawańnie dziciaci	—	45	—	20
19	Hrynkiewiç St. — Żanimstwa pa Radjo	—	50	—	25	61	Tatarynowiç Ks. P. — Światy Izzydar Chlebarob.	—	30	—	15
20	„ — Arlanio	—	30	—	15	62	Віппер. Р ПраФ. — Навейшая гісторыя	3	25	1	50
21	„ — Narod	—	35	—	15	63	„ — Падручнік Новай Гісторыі	3	—	1	50
22	„ — Ab teatry	—	50	—	25	64	В. Л., Пераклад з ангельскага. — Сыпэвак Блондэль	—	20	—	10
23	„ — Carkwa Pomsta i Wiaźnica	—	75	—	40	65	Зеленскі В. — Ботаніка	4	75	2	—
24	Hałubianka — Bučynskaja M. — Alkohol i baračba z im	—	20	—	10	66	Ziaziula — Z rodnaŭa zahonu	—	50	—	25
25	Грышкевіч Фр. — Веснавыя мэлёды	1	—	—	50	67	„ — Alenčyna Wiasielle	—	60	—	50
26	J. Jørgensen — Pryrowieści	—	50	—	25	68	З Роднае Нівы	1	—	—	50
27	Jadwihin Š. — Uspamiны	—	60	—	30	69	Гадавікі „Крыніцы“ за:				
28	Kazłoiščyk — Fizyčnaje wychawańnie hramadziaństwa	—	50	—	25		1921 г.	4	—	2	—
29	Kazłoiščyk — Ab fizyčnym wychawańni ŭ Bielarusai	1	—	—	50		1922	3	—	1	50
30	Колас Якуб — Сымон Музыка	2	80	1	50		1923	3	—	1	50
31	Казячы Н. пераклад з расейск. — Неба і зоры	—	90	—	45		1924	5	—	2	50
32	Ластоўскі В. — Расійска-Крыўскі (Беларускі) Слоўнік	15	—	9	—		1925	5	—	2	50
33	Ластоўскі В. — Гісторыя Беларускай (Крыўскай) кнігі	50	—	40	—		1926	5	—	2	50
34	Лункевіч В. — Закон жыцця сярод жывёлы і расьцін	—	90	—	45		1927	7	—	3	50
35	Małaziamielnik — Ci maje być u Polščy prawiedziena ziarnielnaja reforma	—	20	—	10		1928	7	—	3	50
36	Малышэў — Фізіялёгія і анатомія чалавека	2	75	1	50	70	Гадавікі „Беларуса“ за:				
37	M. A. D-r — Boh	—	40	—	20		1913	3	—	1	50
38	„ — Caławiek	—	20	—	10		1914	3	—	1	50
39	Nieimirowiç-Dančenko — Stary Zamek	—	35	—	15		1915	3	—	1	50
40	Ražniak J. — Samaŭrad wiaskowych hmin	—	20	—	10	71	Kalendaryk Chryścijanskaj Dumki za 1929 h.	—	60	—	20
41	Рацорка В. — Caławiek na wyšinie swajej hodnaści	—	50	—	20	72	Гадавік „Chryścijanskaj Dumki“ за 1928 г.	5	—	2	50
42	P. Z. — Ziarniatki z rodnaŭa junackaje niwy	—	40	—	20	73	Беларускія нацыянальныя аткрыткі	—	15	—	10
						74	Камплект студэнскіх часопісяў выданных у Вільні: „Наш Шлях“ — 5 нумароў і „Студэнская Думка“ — 11 нумароў (№ 1 вычарпаны).	10	—	5	—

Беларуская Кнігарня „Пагоня“

Wilno, Ludwisarska Nr. 1.

УВАГА: Кніжкі высылаюцца поштай па атрыманыні ўсёй вартасьці заказу, або накладной платай (za pobranie) па атрыманыні адной трэцяй часткі вартасьці заказу.

3 Незалежнай Літвы.

Дзень жалобы ў Літве. 9 г. м. так, як і ў папярэднія гады, Літва абходзіла гэты дзень, як дзень народнай жалобы. Гэты дзень Літва абходзіць жалобай з прычыны заняцця Вільні праз польскае войска ген. Жэлігоўскага. У сёлетнім годзе ўжо мінула 9 гадоў ад таго часу, калі польскае войска заняло Вільню, а літоўскія ўлады былі змушаны сілай пакінуць сталіцу нашага краю. Ад таго часу ўся Літва абходзіць дзень народнай жалобы.

Парадак сёлетняга дня народнай жалобы быў менш больш такі: — вывешаныя народныя сцягі былі перавязаны жалобнымі істужкамі, у гадзіне 12 дня на адну мінуту быў перарваны ўсялякі рух у ва ўсёй Літве; грамадзяне адну мінуту з адкрытымі галавамі стаялі на вуліцах, у фабрыках, працоўнях і ўрадах. Тэатры і ўсе месцы забаваў былі зачынены.

Прэзідэнт рэспублікі на адным сабранні з прычыны гэтага дня народнай жалобы, сказаў прамову, у якой гаварыў аб заграічнай палітыцы Літвы, якая абыймае і справу Вільні. Прэзідэнт літоўскай рэспублікі, гаворачы аб спосабах развязкі віленскай справы між іншым, заявіў — трудна сказаць, ці наступіць гэта шляхам дыплематычным, ці з аружжам у руках, ці ўрэшце шляхам якіх колечы кампрамісаў. Найбольш падобна праўдзе, што віленская справа будзе развязана не праз нас самых, а з дапамогай зацікаўленых суседніх дзяржаваў, а іменна Нямеччыны і Расеі, якія ня хочуць бачыць Польшчы як сільнай дзяржавы.

Кніжка аб Вільні. Арганізацыя вызвалення Вільні прыгатаўляе вялікую з ілюстрацыямі інфармацыйную кніжку, у якой будзе апісана аружнае і дыплематычнае змаганьне за Вільню. Кніжка гэта мае быць выдана ў ва ўсіх эўрапейскіх мовах.

Канцэрт літоўскіх артыстаў у Тэльшы. У палавіне г. м. ведамыя артысты літоўскай оперы п. Ракаўскаітэ і Бутенас ладзілі ў Тэльшы першы літоўскі канцэрт. Оперныя артысты былі выкананы ў некалькіх мовах. Тамашнія Літвіны вельмі былі задаволены, патушы пекны сьпеў у роднай мове.

3 Польшчы.

Палажэньне ўнутранай палітыкі ў Польшчы крыху высяняецца. Паводле канстытуцыі Сойм мусіць быць скліканы на будзённую сесію ў канцы кастрычніка. Да гэтай сесіі прыгатаўляецца і ўрад і соймавыя клубы. Урад, прыгатаўляючы праект бюджэту, пэўнеж пільна сачыў і за настроямі соймавых клубай. А соймавыя клубы, большасць якіх знаходзіцца ў апазыцыі да ўраду, падгатаўляліся і кансалідаваліся адны з другімі дзеля выступленьня з недаверам для ўраду. Найгатаўнейшую ролю ў гэтай справе адыгрывае П. П. С. Гэтая партыя на адным паседжанні прыняла рэзалюцыю, што прызнае ліквідую памаёвай сыстэмы за сваю беспасрэдную палітычную мэту і ў гэтым змаганні гатова супрацоўнічаць з усімі дэмакратычнымі кірункамі. Як падлі вяршаўскія газэты, пэпэсовец маршалак Сойму Дашынскі думае ўступіць з становішча соймавага маршалака. Што праўда, сацыялістычныя газэты, якія стаяць блізка Дашынскага, гэтаму прырэцаць, але гэта гісторыя ня ёсьць выключанай, бо пасля палемікі Дашынскі — Пілсудскі, Дашынскаму больш нічога не астаецца, як толькі ўступіць, калі пры ўладзе астанеца той самы ўрад.

Вельмі характэрны і гэты факт, што на старшыню соймавага клубу „Пяст“ выбраны ізноў быўшы прэм'ер Вітас, які быў прэм'ерам у 1926 г. і проці якога Пілсудскі выступіў збройна.

Да гэтага часу Вітас сядзеў ціха, ня вылазіў нідзе на верх, у Сойме ніколі не гаварыў і ня быў у сваім клубе на чаловым месцы. А цяпер выбралі яго ізноў старшынёй клубу. Гэта нязвычайна абурыла санацыю і яна пачала біць на алярм. Выбары Вітаса на старшыню клубу сапраўды азначаюць заастрэннасьць барацьбы апазыцыі проці ўраду.

Сьведчаць так-жа аб заастрэннасьці апазыцыі да ўраду і многамоўныя эндэцкія

адозвы, прыкладам акружнага ўраду эндэцыі ў Вільні да палякоў-каталікоў места Вільні і Віленшчыны, у якой эндэцыя выказываючы свой трыумф перамогі ў выбарах у самаўрады ў быўшым прускім заберы, заклікае да пашырэння эндэцкай ідэі і змаганьня з уплывамі санацыі.

Словам, падгатаўляецца да наступу ўся соймавая апазыцыя, пачынаючы ад П.П.С. і канчаючы — эндэцыяй. Абгаварывае гэту справу і Б. Б. (Бесп. Блэк Супрацоўніцтва з Урадам).

У мінулым тыдні на сабранні клубу Б. Б. прэм'ер Сьвітальскі ў прысутнасьці амаль ня ўсіх міністраў сказаў прамову, у якой заявіў, што „открыване“ (зьмена бяз Сойму) канстытуцыі ня ёсьць на мэце марш. Пілсудскага, а пасол Славэк заявіў, што погаласкі аб замаху стану ня ёсьць праўдзівыя. Калі-б Сойм вынес пастанову недаверу для ўраду, дык перасіленьне было-б выканана шляхам канстытуцыйным, што знача ўрад падаўся-б у адстаўку.

Пасля гэтага, для соймавай апазыцыі дзёверы самі адчыніліся, толькі няма ведама, ці яна пойдзе ў гэтыя дзёверы ці павярне назад. Аб гэтым пакажа бліжэй будучыня.

Польскія камуністы ў няласцы Комінтэрну. Газэта „Камуніст“ падае, што выканаўчы камітэт Комінтэрну паставіў выключыць з польскай камуністычнай партыі: Варскага, Валецкага, Прухняка, Барташэвіча, Костраву, Стэфанскага і Брандта. Закідаюць ім, што яны „правым ухілам“ скрывілі палітычную лінію камуністычнай партыі ў Польшчы. На іх месца назначана 6 новых камуністаў. Новы ўрад польскай камуністычнай партыі бяз выбараў назначаны маскоўскім комінтэрнам.

3 Заграніцы.

Чехаславацчына. Дзяржаўная здрада Тукіпасля суду над ім, астатлася неразвязана, загадкай.

Чэхі і Славакі — гэта два братнія народы. У часе сусветнай вайны чэскія і славацкія патрыёты супольна змагаліся супроць Аўстро-Вугаршчыны з мэтай стварэньня аддзельнай дзяржавы чэскага і славацкага народаў.

У 1917 г. Чэская Нацыянальная Рада з Славацкай Рэпрэзэнтацыяй падпісалі ўмову, паводле якой Славакам забяспечана поўная роўнапраўнасьць і тэрытарыяльная аўтаномія ў дзяржаве Чэха-Славакаў.

Але практыка выглядае заўсёды інакш, як тэорыя. Пасля ўтварэньня чэха-славацкай дзяржавы ў Чэхаў пачалі праяўляцца цэнтралістычныя імкеньні і паўстала думка стварэньня судэльнай дзяржавы, быццам аднаго Чэхаславацкага народу — Чэхаславацчыны.

Славакі, рэч зразумела, з гэтым згадзіцца не маглі. Яны стаялі і стаяць на тым становішчы, што Славакі ёсьць аддзельная нацыя і дамагаюцца выкананьня ўмовы з 1917 г.

З гэтай прычыны пачалася барацьба Славакаў (2^{1/2} мільёны) з Чэхамі (6 мільёнаў), якія пачалі Славакаў ператвараць на „Чэхаславакаў“, прасьцей кажучы на — Чэхаў. Урадовыя становішчы на Славацчыне пачалі абсаджаваць Чэхамі і агулам Чэхі што раз то з большай заўзятасьцю праводзілі свой плян.

Рэч зразумела, Славакі не сядзелі зладжаныя рукі, а супроць чэскіх плянаў пратэставалі як маглі і шукалі заграіцай помачы супроць чэскага гвалту. Кіраўніцтва палітыкай славацкага народу абняла народная партыя на чале з кс. Глінкам і проф. Тукам. Праграма гэтай партыі — нацыянальная аддзельнасьць Славакаў і поўная аўтаномія для Славацчыны. У апошніх выбарах у чэхаславацкі парламент гэтая партыя атрымала большую палавіну галасоў ўсіх галасаваўшых Славакаў. Між іншымі прайшоў у парламент і проф. Тука.

Цяпер у апошнія часы адбыўся вялікі судовы працэс над проф. Тукам, які цягнуўся два месяцы. Проф. Туку абвінавачвалі ў дзяржаўнай здрадзе, што быццам дзеля здабыцця для Славацчыны аўтаноміі, меў ён сувязь з Мадзяршчынай і ад яе атрымліваў грошы на палітычную работу.

Чэскі суд проф. Туку засудзіў на 15 гадоў вастрогу.

У часе суду кс. Глінка і іншыя славацкія паслы заяўлялі, што ўсё, што рабіў Тука, рабіў ад іх імені і з іх даручэньня, што яны з ім салідарызуюцца, і дамагаюцца пасады іх такжа на лаву абвінавачаных. Вытварылася такая сытуацыя, што трэба разам з Тукам судзіць увесь славацкі народ, бо з ім пэлы народ салідарызуюцца і стаяць на такім становішчы, на якім стаяць Тука.

Пры гэтым нельга памінуць і таго сэнацыйнага факту, што прысуд быў аб'яўлены чэскімі часопісямі на 2 гадзіны раней прад агалашэньнем яго судом. Гэты факт, як пішучы газэты, пацвярджае, што прысуд падыктаваны.

Пасля гэтага ўсяго ўсе славацкія міністры падаліся ў адстаўку, а Славакі на выбары ў парламент, якія адбудуцца ў гэтым месяцы, ідуць адзіным фронтам з клічам Тука. Праф. Тука стаяць на першым месцы славацкага спіску, праграма якога заключаецца ў адным прозьвішчы Тука.

Вось як разьвязалі судом Чэхі славацкую праблему: дзяржаўная здрада Тукі стала праграмай славацкага народу.

У С.С.Р.Р. рэвалюцыя, якая праводзіцца большавікамі ўжо больш 10 гадоў, спатыкнулася цяпер з найбольшым адпорам з боку сялян. Сучаснае палажэньне ў С.С.Р.Р. — гэта нішто іншае, як вайна мэтавага пралетарыату з вёскай. Большавікі называлі гэту вайну барацьбой з „кулакамі“. Усю віну няўдачы большавіцкай палітыкі і камуністычнай гаспадаркі камуністы звалілі на сялян г. зв. „кулакоў“. Хто-ж такі, гэты страшны вораг камунізму, кулак?

Гэта ёсьць селянін, які прывык быць незалежным гаспадаром на сваёй гаспадарцы. А тут камуністы заўзяліся зрабіць з яго свайго парабка.

Сьпярша селянін, не зьвяртаючы ўвагі на большавіцкія парадкі, сеяў збожжа сколькі змог. Большавікі, робячы хлебныя „загатоўкі“, ад яго гэтае збожжа забіралі. Селянін пачаў сеяць столькі, сколькі трэба яму з сям'ёй на пражыцьцё; робячы „загатоўку“, большавікі і гэта забіралі. Селянін пачаў хаваць свой хлеб, большавікі забаранілі селяніну звязіць збожжа з поля пакуль не аддасць у казну наложанага на яго падатку. Рэч ясная, што сяляне не маглі згадзіцца з такім законам, які пазваляе сялянам толькі сеяць і жаць, а не дазваляе карыстацца плодзімі іх рук. Дык звозяць збожжа без дазволу, малоцяць і хаваюць. Большавіцкія ўлады так-жа „малоцяць“ хлеб для местаў і мястэчак. Гэтая „малацьба“ большавіцкіх уладаў адбываецца гэтак: — вызначаюцца цэлыя экспедыцыі „хлебазагатоўшчыкаў“, якія па вёсках забіраюць ад сялян хлеб, робяць „хлебазагатоўку“. Гэтым хлебазагатоўшчыкам на падмогу часта высылаюцца і войска, бо сяляне дабравольна хлеба даваць ня хочуць. Гэтакі спосаб змаганьня сялян з камуністамі за хлеб адбываецца на ўсёй тэрыторыі С.С.Р.Р. — на Украіне і Беларусі.

Нядаўна на Украіне не далёка Кіева „хлебазагатоўшчыкі“ сустрэлі вялікі адпор з боку ўкраінскага сялянства. Дзеля ўсьмірэньня „збунтаваўшыхся“ сялян большавіцкая ўлада выслала цэлы полк пехаты з Кіева. Але той полк зложаны ў большасьці з сялянскіх сыноў, адмовіўся страляць у сялян, якія баранілі свой хлеб. Тады быў выкліканы аддзел войска „асобага назначэньня“, які „усьмірыў“ збунтаваных сялян і кіеўскі полк. А сьледства выявіла, што той полк меў сувязь з украінскай нацыянальнай, падпольнай арганізацыяй, якая мае на мэце вызваленьня Украіны з пад маскоўскай акупацыі.

У зьвязку з гэтым, большавіцкія ўлады арыштавалі каля 40 выдатных украінскіх дзеячоў і больш 1000 асоб украінскіх сялян, работнікаў і студэнтаў.

Францыя. У савецкім пасольстве ў Парыжы нядаўна здарыўся нябывалы скандал. У пасольства прыехаў прадстаўнік Маскоўскай паліцыі Рёсэман, які па распараджэньню маскоўскіх уладаў меўся „наківаць пальцам“ высокаму ўрадоўцу пасольства Бесядоўскаму за крытыку савецкай „збажовай“ палітыкі. Бесядоўскі ўважае, што гэтая палітыка савецкага ўраду вядзе да згубы сялян, а гэтым самым губіць увесь край.

Рёсэман выцягнуў рэвалюзэр і пад пагрозай сьмерці зрабіў рэвізю ў Бесядоў-

скага і хацеў замкнуць яго ў канцэлярыі. Бесядоўскі пасля гэтага ўдэк з пасольства і звярнуўся да французскай паліцыі з просьбай памачы выратаваць яго жонку і дзіця з пасольства. Паліцыя Бесядоўскаму гэта памагла і ён з сям'ёй пераехаў у готэль. Цяпер Бесядоўскі многа расказвае аб парадках у саветах і камуністычным спосабе змаганьня з праціўнікамі.

З Вільні.

Г. званая „села Конрада“. 9.X с. г. у дзень заняцця Вільні войскам ген. Жэлігоўскага была адчынена ў Базыльянскіх мурах, дзе цяпер месціцца Бел. гімназія, быццам тая цэля, дзе сядзеў Міцкевіч, пасаджаны расейскім урадам за ўдзел у нелегальнай арганізацыі. Усё было-б добра, каб гэтая цэля была сапраўды той цэляй, дзе даўней сядзеў Міцкевіч. Але бяда ў тым, што вучоныя людзі дагэтуль яшчэ не маглі дайсьці, дзе сапраўды знаходзілася тая цэля, у каторай сядзеў Міцкевіч. Перш думалі, што гэта цэля была там, дзе цяпер знаходзіцца „odchodnia“, але эксперты скоро даказалі, што гэта пазнейшая дабудовка і што той будынак, дзе сапраўды мясцілася „цэля Конрада“ быў абураны расейскім урадам...

Дзесяць гадоў шукалі сапраўднай „цэлі Конрада“ — і ўрэшце пад націскам праф. Пігоня знайшлі, але ці сапраўдную — ніхто ня ведае. Але ня глядзячы на ўсё гэта, польскаму грамадзянству кажуць, што знайшлі сапраўдную „цэлю Конрада“ — і польскае грамадзянства пакуль-што верыць.

Камітэтабходу 500 гадаўшчыны сьмерці Вітаўта Вялікага. Дзеля належнага ўшанаваньня памяці Вялікага Князя Літвы Вітаўта, у Вільні паўстаў спецыяльны камітэт, які складаецца з наступных асоб: дыр. Шыкшыньска, кс. др. Вісконта, К. Сташыньска, Шпаньска, кс. др. Малюкевічуса, дыр. Пётрайціса, Войшутіса, дыр. Рымаса і кс. праф. Крауяліса.

Усячына.

Каты з гумовым сэрцам. Вучоным лекарам удалося зрабіць пробу над катамі, выразаючы ім іхнае сэрца, а на тое месца ўстаўляючы новае гумовае. Каты жылі пасля апэрацыі каля 2—3 дзён. Усё гэтыя эксперымэнты роблены пры помачы электрыкі. Вось па чаго навука даходзіць.

Людзі з нязвычайнаю памяццю. У Лёндэне жыве профэр Сміт, які мае нязвычайную памяць. Ён прачытаўшы газету паўтарае слова ў слова, што там напісана. Спецыяльна добра памятае ён прамовы выдатных палітыкаў і можа іх паўтараць даволі доўгі час пасля таго, як ён іх чытаў. Аднак Сміт яшчэ не дараўняўся да таго англіяца, які жыў у 18 стагодзьдзі. Той англіец усё памятаў і пераказваў, што гаварылася ў парлямэнце, за што вялікія грошы атрымліваў.

Колькі дабыта золата. У 1928 г. сусветная прадукцыя золата асягнула вартасьць 83,908.433 фунтаў штэрлінгаў. Найбольш дабыта золата ў Трансвалі ў Афрыцы.

Кракадзілы зьлілі 80 людзей. На востраве Борнэо вельмі распладзіліся кракадзілы і да таго сталіся шкоднымі і небяспечнымі, што нападаюць на тамашніх жыхароў нават у дзень.

За кароткі час зьлілі яны 80 жыхароў успомненага вострава.

У Францыі дзэравы цвітуць другі раз. У Паўднёвай Францыі бадай у в'ўсіх садох расьцівілі дзэравы другі раз у гэтым годзе. Цяпер там пагода ні чым ня розніцца ад пагоды, якая была летам.

700 працэсаў у Палестыні. Англіійскія судзьдзі ў Палестыні разабралі ўжо 700 працэсавых спраў, якія адносіліся да ўчаснікаў апошніх крываваў падзеяў у Палестыні. Не адзіна прысуд на гэтых працэсах не перавышае 2 гадоў.

Добры ўчынак. Нядаўна памёр у с. Бранікові абшарнік, які запісаў сваю ўсю маёмасьць 18 летняму няграмадзянству па-тушку Шлехтэму. У тэстамэнце даў забавязаньне апякуну, каб зараз-жа выслаў хлапца ў школу.

Вартасьць маёмасьці, пераказанай па-тушку, налічваецца на 5 мільёнаў зл.

КОЖНЫ БЕЛАРУС, КАТОРЫ ЛЮБІЦ НАШУ ГАЗЕТУ:

Пашырае яе паміж сваімі бліжэйшымі і далейшымі знаёмымі. Прысылае адрасы тых, каторыя хацелі-б выпісаць „Б.-Крыніцу“. Піша да рэдакцыі аб усём, што чуваць у яго старане. Прысылае акуратна грошы за газету.

Да нас пішучь.

РОДНАЯ І ЧУЖАЯ ШКОЛА.

Браслаўскі пав. Бадай у кожнай вёсцы і ў кожнай хаце пачуеш гутарку або нараканьні: „Якія гэта падхваробу ліхую шарсьня школы! Маё дзіця столькі хадзіла ў школу і нічога не навучылася. Ды так нічога, што па трох гадох навукі ня можа нават распісацца. А пісьмо напісаць ці што іншае — дык і ня пытай.“

Вось такія і падобныя нараканьні чуем мы даволі часта. Толькі бяда, што ня ўсе нашыя сяляне шукаюць выхаду з цяжкага палажэньня. Адны абходзяць гэту справу маўчаньнем, іншыя нараканьнем, але каб зарадзіць бядзе, вельмі мала стараюцца. А справа школьніцтва вельмі важная, бо ад гэтага шмат залежыць лепшая нашая прыдасьць.

Браты! Ці-ж ня ведаеце, што родныя школы павялічваюць рады святлейшых грамадзян, а чужыя школы — недавукаў.

Чаму-ж гэта дзіця ў чужой школе ня можа навучыцца за якія тры гады хаця чытаць і пісаць? Ці-ж гэта такая немагчымая штука? — прычына вось у чым. На нашых землях людзі старэйшыя, не гавораць аб дзецях, ня ўмеюць гаварыць і чытаць па-польску, хоць шмат дзе былі, шмат што бачылі і г. д. А што гаварыць пра дзяцей? Такое сялянскае дзіця прыходзіць у чужую школу і сядзіць цэлымі гадамі нічога не разумеючы, дык як яно можа навучыцца? Калі да дзіцяці вучыцель зварочваецца ў чужой мове, то яно глядзіць вялікімі вачыма нічога не разумеючы, слухае, як той часамі скажа нейкі сказ, напрыклад: „złap, najdroższa, chrzyszcz, który brzęczy w trzcinie.“ Дзіця ня можа нават сьцяміць, у чым тут справа, чаго хоча вучыцель. Тады, калі дзіця вічога не разуме, ня ведае ніводнае літаркі, яго вучаць чужой, зусім незразумелай мовы. Дзе-ж тут сэнс, дзеж падставы пэдагогікі!

Падумаіце добра, дарагія сяляне, колькі часу павінна дзіця змарнаваць, каб прывучыць і зразумець што вучыцель да яго гавора ў чужой мове? А ці-ж першае навучаньне гэтак павінна адбывацца? Ці-ж даволі навучыцца крыху чытаць і пісаць чужыя і мала зразумелыя словы? Дзіця за год, за два, вышаўшы з такой школы забудзіцца гэтую навуку і ўсё прападзе.

А ці школа павінна даваць толькі навуку чытаньня і пісаньня?

Дык калі-ж нашае дзіця навучыцца як жыць на сьвеце? Калі зразуме, мудрасьць жыцьця? Калі яно навучыцца хоць крыху разбірацца ў думках людзей разумных і вучоных? Калі яно навучыцца пазнаваць творы паэтаў і пісьменьнікаў? Калі яно здабудзе ўсю патрэбную ў жыцьці веду?

Чужая-ж школа, калі не навучыць чытаць і пісаць, дык і не навучыць нічога гэтага, бо да далейшай навукі мы ідзем праз чытаньне і пісаньне.

Дык пасылайце-ж сваіх дзетак у свае родныя школы, а калі іх няма, то вашым сьвятым абавязкам ёсьць здабыць іх. Старайцеся ўсімі сіламі закладаць родныя школы; падавайце дэкларацыі на ўрадавыя беларускія школы. У роднай школе ня будучь марнаваць час вашыя дзеткі. Навучацца яны там ня толькі чытаць і пісаць, але самае важнае — навучацца жыць, навучацца панаваць бацькоў, родных, свой народ і сваю Бацькаўшчыну.

Не забывайце, што ад прышлага пакаленьня залежыць нашая лепшая будучыня, наша лепшая доля! Калі гэтае прышлае пакаленьне будзе добра ўзгадаваным, мы скорэ здабудзем лепшую долю, а калі не, то такае нас даўгавечнае гора і нядоля.

Дык закладайце свае родныя школы, якія могуць нас асьвятліць і памагчы нашаму гору!

І. М-кі.

ЗАКОН І ВЫКАНАНЬНЕ.

Ляхавічы, Баранавіцкага пав. Пакуль які закон існуе, заўсёды трэба яго прытрымывацца, а калі ён неадпавядае практычнаму жыцьцю, трэба яго зьмяніць, але па-

куль ён ня зьменены, ён абавязваецца павінен.

Тымчасам у практыцы ня зусім так ёсьць. На паперы закон як бык, а ў выкананьні малы як муха. Прыкладам у самаўрадэ, паводле закону, гмінных працаўнікоў назначае ўрад гміны, а ў практыцы заведывае гэтым персоналам нехта іншы.

Паводле закону мы Беларусы мусім мець аж нескількі сот беларускіх урадавых школаў, на якія ў свой час падавалі дэкларацыі, а фактычна маем столькі, (з шмалі дамі пабеларуску) што можна палічыць на пальцах. Паводле закону наша беларуская мова мае поўныя правы грамадзкасьці, а ў практыцы з ёй нас у касьцёл, царкву пусьціць чамусьці ня хочучь.

Нашым-жа абавязкам, маючы законы дамагацца сваіх нацыянальных і соцыяльных правоў, якія ня ёсьць супярэчны з законам і дзяржавы, трэба заўсёды ісьці ў тым кірунку, каб законы гэтыя былі адносна нас належна выкананы. Гэта наш абавязак, бо гэтага вымагае закон.

Пакрыўджаны.

СЬПЯРША ТРЭБА РАСКАЗАЦЬ, А ПАСЬ-ЛЯ ВЫМАГАЦЬ.

Чамяры, Слонімскага павету. Цяпер, як ведама, заведзены ў гмінах г. зв. шарваркавы падатак. Гэны падатак можна адпрацаваць, можна і заплаціць, як хоча і як выгадней платніку. Гэны род падатку для нашага сялянства ня ўсім зразумелы. І калі ад некаторых трэбуюць грошы, каторыя з тае ці іншае прычыны на шарварк ня ехалі або ня йшлі пеша, ўважаюць што гэта штраф і за гэта абураюцца і на солтыса і на гмінных радных. Дзеля гэтага трэба, каб сьпярша войт праз солтысаў вытлумачыў, як і якім спосабам ён зьбіраецца, а пасля вымагаў яго выкананьня. Бо такі спосаб кіраваньня гэтай справай ўводзе непаразумьне паміж платнікамі і выканаўцамі, а гэтым самым няраз зьяўляецца непасільным для селяніна — тады, калі за цэлы год у адзін раз трэбуюць заплаціць увесь шарварак. Стасюкевіч.

Наша пошта.

Сакрэтарыату Бел. Сял. Раб. Пас. Клубу ў Горадні „Бел. Крыніцу“ пасылаем.

Бел. Книгарні ў Горадні „Бел. Крыніцу“ пасылаем.

М. Літвіну. Грошы ад Ваг. атрымалі, а таксама належныя перадалі ў „Шлях Моладзі“.

Ант. Кахановічу ў Францыі. „Бел. Крыніцу“ пасылаем і просім прысылаць падпісную плату.

Мік. Мацкевічу ў Францыі. „Бел. Крыніцу“ пасылаем, вышлем і брашуры, толькі не забывайце аб падпіснай плаце.

М. Дурэйку. З корэспондэнцыі скарыстаем.

М. Качынскаму. Газету Вам выслалі, дзе было абвешчана аб згубленьні вайск. кніжкі.

Екст. Карпенюку. Грошы атрымалі, дзякуем газету пасылаем.

М. Мароу. Адрэс Ваш паправілі і заведамілі вступную пошту. Вершык надрукуем, калі падойдзе да друку.

А. Кульбею, М. Капусьціну і А. Гамановічу ў Францыі. „Бел. Крыніцу“ пасылаем, прысылайце падпісную плату.

„Земля і Воля“ у Львове „Бел. Крыніцу“ пасылаем на замен.

Куток сьмеху.

Згаварыліся.

Беларускі селянін з Зах. Беларусі заехаўшы у Сав. Беларусь, зайшоў па справе да нейкага камісар'яту. У гэтым камісар'яце адказаў: „Ідзі таварышч да Ціка.“

Селянін дапытаўся дзе „жыве“ Ціка, зайшоўшы ў канцэлярыю звярнуўся да ўрадоўца:

„Скажэце пане Ціка, як мне зрабіць з такой справай? Урадовец горда адказаў: „Зьдаець нет паноў, у нас все товаришчы“ Але не прычапіўся да селяніна, бо спазнаў, што ён з заграўны.“

„Дык пан-таварыш Ціка, як зрабіць з маею справай? пытае селянін.“

„Я не Ці К, а Зільбарманов“ адказаў са злосьцю камісар.

„Дык пакажэце, калі ласка, каторы з вас называецца Ціка, бо я да яго маю справу, а калі яго цяпер тут няма, то калі ён сюды прыдзе,“ пытае селянін.

„ЦіК зьдзецца помешчаецца,“ адказаў з большай злосьцю камісар, „Дык каторы, дзе ён!“ „Вы таварышч дурак, вот зьдзецца ЦіК,“ махнуў рукою камісар, паказваючы на ўсю канцэлярыю.

„Дык, што-ж ён дух гэты ваш Ціка, ці які іншы чорт, чаму-ж я яго ня бачу“ разьняўшы рукі сказаў селянін і выйшаў нічога не даведаўшыся.

Скакунчык.